

four positions of personality relation to itself and to the life-script are selected: «Me+; life-script+», «Me-; life-script+», «Me+; life-script-», «Me-; life-script-». The first position includes an acceptance of personality itself and specific own life-script development; the second position comprises non-acceptance of personality itself in the life-script; the third position incorporates an acceptance of itself, but objecting is present against the life-script; the realization of anti life-script, and the last position includes the complete non-acceptance of itself and the life-script, the presence of depression is possible.

Possibilities of personality are certain in relation to understanding of specific life-script displays in accordance to the selected positions. The guidelines on the use of color choice method for research of the life-script's features are given. In particular, age-dependent limitations indicate on the use of this method for research of person's life-script.

The further prospects of the study in the attitude toward life-script with other psychological descriptions of personality are outlined.

Key words: adolescence, color choice, course of life, life-script, position of attitude toward life-script, position of attitude to itself, projective method, transactional analysis.

Отримано: 4.09.2013 р.

УДК 159.98:005.34

І.А.Костюченко

ПРОБЛЕМА СТИЛЮ У ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

І.А.Костюченко. Проблема стилю у зарубіжній та вітчизняній психологічній літературі. У статті на основі теоретичного аналізу психологічної літератури представлено аналіз становлення та розвитку поняття «стиль» та його значення для розвитку індивідуального стилю управління юристів в умовах вимог сьогодення. На основі інтеграції сучасного знання про особистісні і управлінські стилі запропоновано підхід до побудови психологічної концепції розвитку індивідуального стилю юриста. Запропоновано підхід до вдосконалення професійного стилю взаємодій і управління юристів на основі їх ознайомлення з сучасним розумінням проблеми стилю, побудови ідеальної моделі стилю управління юристів і, на цій основі, корекції фахівцем власного стильового функціонування.

Ключові слова: стиль, індивідуальний стиль, стиль управління, теоретичні підходи, індивідуальний стиль юриста, професійний стиль, формування стилю управління, розвиток стилю юриста.

И.А.Костюченко. Проблема стиля в иностранной и отечественной психологической литературе. В статье на основе теоретического анализа психологической литературы представлен анализ становления и развития понятия «стиль» и его значение для развития индивидуального стиля управления юристов в условиях современности. На основе интеграции современных знаний о личностных и управленческих стилях предложен подход к построению психологической концепции развития индивидуального стиля юриста. Предложен подход к совершенствованию профессионального стиля взаимодействий и управления юристов на основе их ознакомления с современным пониманием проблемы стиля, построения идеальной модели стиля управления юристов и на этой основе коррекции специалистом собственного стилевого функционирования.

Ключевые слова: стиль, индивидуальный стиль, стиль управления, теоретические подходы, индивидуальный стиль юриста, стиль управления, теоретические подходы, индивидуальный стиль юриста, профессиональный стиль, формирование стиля управления, развитие стиля юриста.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та інформатизації висуваються нові вимоги до особистості керівника як представника органу державної влади, зокрема до управлінця системи юстиції. Сьогодні потребує розвитку управлінських знань, умінь і навичок управлінців юридичної сфери, оскільки вони не мають спеціальної підготовки з менеджменту. Стиль управління юриста формується стихійно, методом спроб і помилок, і не завжди відповідає ідеалу. Корекція випрацьованого стилю може бути реалізована через створення індивідуального стилю управління юриста як своєрідного почерку діяльності окремо взятої організації чи й усієї системи.

Одним із аспектів формування та розвитку індивідуального стилю управління у юристів виступає вивчення першооснов становлення поняття «стиль» та розуміння його важливості при виробленні свого індивідуального стилю управління.

Для вирішення даної проблеми необхідно з'ясувати теоретичні підходи становлення поняття «стиль», здійснивши екскурс в історію психології.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних підходів до визначення поняття «стиль», їх систематизації та узагальненні.

Виклад основного матеріалу. Якщо звернутися до етимології слова «стиль», то ми побачимо, що його коріння бере виток

від латинського «stylus» – загострена паличка для писання на воскових дощечках.

Тлумачний словник С.І.Ожегова поняття стиль розкриває через діяльнісний підхід і визначає його як «метод, сукупність прийомів будь якої роботи, діяльності, поведінки» – стиль в роботі, стиль керівництва, стиль плавання [30].

Стиль – це поняття, яке має широкий спектр використання у різних галузях життєдіяльності: у мові та літературі, мистецтві, архітектурі. Сьогодні актуально говорити про зовнішній стиль особи (манеру одягатися) та стиль зовнішнього оточення людини (наприклад, стиль інтер'єру).

Проблема багатозначності терміну «стиль» обумовлена використанням в літературі схожих за значенням понять: тип, стратегія, спосіб, що створює значні труднощі в здійсненні аналізу наявних класифікацій стилів. Як правило, міждисциплінарне поняття «стиль» використовують, коли хочуть підкреслити, чим це явище відрізняється від інших схожих явищ і в чому його унікальність.

Отже, «стиль» – це поняття за своєю суттю диференціююче схожі явища, тоді як тип – це своєрідна сукупність рис [7, 34]. З часом стиль стає також предметом розгляду в сучасній психології, де поняття «стиль», або «індивідуальний стиль» використовується в різних контекстах: «когнітивний стиль», «стиль взаємодії», «стиль керівництва», «стиль спілкування», «стиль діяльності», а також «стиль професійної діяльності», що відповідає основним напрямкам дослідження стилю.

Аналіз літературних джерел з цієї проблеми показав, що спроба наукового розгляду стильових проявів, що відображають відмінності в способах взаємодії людей з навколишнім предметним світом і один з одним, уперше була зроблена у рамках психології.

М.А.Холодна виділяє три етапи становлення значення терміна «стиль» і, відповідно, дослідження стилю в психології [34]:

1. На першому етапі (початок ХХ століття) стиль розглядався в контексті психології особистості для описання індивідуально-своєрідних способів взаємодії людини зі своїм соціальним оточенням.

Уперше термін «стиль» з'явився в роботах А.Адлера [1]. Він говорив про існування індивідуальних стратегій поведінки, які виробляються особою для подолання комплексу неповноцінності. Для цього людина несвідомо застосовує різні форми компенсації своїх фізичних і психічних дефіцитів у вигляді

формування індивідуального життєвого стилю. Такий стиль складається стихійно, як наслідок взаємодії індивідуальних особливостей людини і соціальних умов її життя. А.Адлер розглядав стиль досить широко і вважав що він формується в ранньому дитинстві (до 5 років). Також він говорив про можливість прогнозування поведінки людини в залежності від особливостей стилю й життя.

Г.Олпорт застосовував поняття стилю для описання експресивного аспекту поведінки, що характеризує диспозиції особи (її мотиви і цілі). З точки зору автора, стиль – це спосіб реалізації мотивів і цілей, до яких схильна особистість в силу своїх індивідуальних особливостей. Сформованість стилю, за Г.Олпортом, – це свідчення здібності особистості до самореалізації, що відповідно передбачає високий рівень психічної організації «Я» [23].

На цьому етапі поняття «стиль» мало в більшій мірі якісне значення. При цьому увага дослідників акцентувалася на важливості індивідуалізованих аспектів поведінки. Інакше кажучи, для першого етапу характерний розгляд стилю в якості прояву вищих рівнів психічного розвитку індивідуальності.

2. Другий етап дослідження стилю в психології (50-60-ті роки ХХ століття) характеризується використанням поняття стиль для вивчення індивідуальних відмінностей в способах пізнання навколишньої дійсності. У роботах ряду американських психологів на перший план виходить дослідження індивідуальних особливостей сприйняття, аналізу, структуризації і категоризації інформації, позначених терміном «когнітивні стилі». Р.Стагнер (Stagner R.) перцептивними стилями називає узагальнені схеми співвіднесення образів і форм реагування. Х.Віткін (Witkin H.) під когнітивними стилями розуміє симптомокомплекс обумовлених, особисто індивідуальних і вікових розходжень у пізнавальній діяльності, виділяючи «полезалежний» і «полenezалежний» стилі [2].

Когнітивні стилі розглядалися як характерні для цієї особистості стійкі пізнавальні прерогативи, які проявляються в переважному використанні певних способів переробки інформації – тих способів, які найбільше відповідали психологічним можливостям і схильностям даної людини. У сучасній психології під «когнітивним стилем» розуміються індивідуальні способи отримання і переробки інформації (сприйняття інформації, прийомах її аналізу, структуризації і оцінці), які характеризують специфіку складу розуму конкретної людини і особливості її інтелектуальної поведінки [34].

Відмінною рисою цього етапу є перехід до операціонального визначення когнітивних стилів, при яких та або інша стильова властивість визначається через процедуру його виміру. В результаті стильові дослідження виявилися «інструментально прив'язаними», що згодом призвело до серйозних протиріч на емпіричному рівні.

3. Третій етап (початок 80-х років минулого століття) відрізняється тенденцією до узагальнення поняття «стиль» і його застосуванню до багатьох сфер психічної активності людини. Так, в останні десятиліття були проведені дослідження «емоційних стилів» [5], «стилів емоційної поведінки», «стилів спілкування», «стилів педагогічного спілкування», стилі управління [15, 21, 22], «стилю життя особистості» [14], «стилів примирення із складними життєвими ситуаціями» [13], «стилів саморегуляції діяльності» [20] і т.д.

З'явилася концепція «стилю людини», в якій стиль розглядається як мета вимірювання по відношенню до усіх властивостей індивідуальності на всіх рівнях її організації, починаючи з темпераменту і закінчуючи смисловою сферою [12].

Наприкінці 40-х років першим дослідженням, в якому застосовувався термін «стиль», вважається дослідження розумової діяльності школярів старших класів, проведене Ю.О.Самаріним. У своїй роботі автор показав технічно опосередковану роль стилю в розвитку здібностей людини та підкреслив можливість його індивідуальної своєрідності. В його розумінні стиль – це похідне трьох компонентів: спрямованості особистості; ступеня свідомого володіння своїми психічними процесами; технічними прийомами діяльності. Стиль розглядається як проблема двох полюсів: є «раціональні стилі», які дають можливість розкриватися інтелектуальним здібностям, і «нераціональні», які блокують цей процес і виступають як педагогічний брак [29].

Серед типових особливостей досліджень діяльнісного підходу характерний розгляд стилю як елементу підсистеми, окремого випадку стилю діяльності (А.Є.Золотнякова, М.С.Каган, В.С.Мерлін), жорстка детермінованість стилю контекстом діяльності. Характерним є акцент на вивченні інструментальної (операційно-технічною) сторони взаємодії [12].

При цьому формування і розвиток стилю пов'язаний з розвитком окремих психологічних особливостей суб'єктів. Найбільш широкий розвиток отримала концепція індивідуального стилю діяльності [10,19]. Суть концепції зводиться до того, що під індивідуальним стилем діяльності розуміється певна система прийомів і способів діяльності.

Є.О.Клімов представив систематичний аналіз індивідуального стилю діяльності, спрямований на виявлення складних взаємозв'язків і взаємовідносин в системі «суб'єкт-об'єкт». Автор акцентує увагу на взаємодії різних за рівнем індивідуальних стилів, на взаємозв'язку стилю, який формується, і особливостей особистості. Також ним визнається можливість обмежень в успішності діяльності осіб з різними індивідуальними особливостями [9, 10, 17, 18, 19].

Цікавими видаються положення, присвячені зв'язку стилю діяльності і ефективності діяльності. З точки зору багатьох дослідників, стиль діяльності є одним з найважливіших механізмів пристосування людини до будь-якого виду діяльності [50, 51, 52, 72, 76].

У роботах Є.О.Клімова і В.С.Мерліна є вказівки на різні рівні індивідуальних відмінностей, що впливають на стиль діяльності. Є.О.Клімов стверджує, що не існує індивідуального стилю, однозначно визначеного лише природними особливостями людини і що цей стиль є інтегральним ефектом взаємодії людини з предметним і соціальним середовищем [10].

В.С.Мерлін визначив, що індивідуальний стиль діяльності виконує системотворчу функцію, тобто являється зв'язуючою ланкою між різними рівнями індивідуальності – від біохімічного до соціально-психологічного.

В.С.Мерлін в якості однієї з умов формування індивідуального стилю розглядав позитивне відношення людини до діяльності [17, 18]. Характеризуючи індивідуальний стиль діяльності, він вказував на те, що даний стиль вибирається не тільки тому, що він успішний, а й тому, що він приносить більше емоційне задоволення та викликає стан внутрішнього комфорту.

Наступний період розвитку стилю діяльності припадає на 70-80-і роки. За визначенням В.О.Толочека [32], даний період можемо назвати емпіричним, оскільки він характеризується дослідженнями як в територіальному, так і в професійному аспектах. В цей період продовжується вивчення індивідуального стилю діяльності через призму обумовленості нервовою системою (З.М.Вяткіна, Є.П.Ільїн, Я.Стреляу).

Водночас з'являються роботи, які розкривають особливості діяльності і поведінки у зв'язку не лише з властивостями нервової системи, а й психодинамічного рівня (Б.О.Вяткін, Т.С.Тамбовцева), особистості, досвіду і рівня розумового розвитку суб'єкта (М.Р.Щукін, Ю.М.Кулюткін та ін.).

Подальшим аспектом розвитку проблеми індивідуального стилю є перехід від вивчення стилів у вузькому значенні до

стилів у широкому значенні. За словами М.Р.Щукіна, такі стилі мають узагальнений характер і проявляються не тільки в поведінці, спілкуванні, пізнанні, а й у різних видах діяльності і позначаються як стиль людини (О.В.Лібін), життя (Б.Б.Косов), поведінки (Є.П.Ільїн) [36,37].

Ми бачимо, що останнім часом вітчизняні психологи намагаються систематизувати різні стильові характеристики для кращого їх співвіднесення. Зокрема, В.О.Толочек пропонує всі стильові характеристики людини розбити на чотири групи: «когнітивні стилі», «індивідуальні стилі діяльності», «стилі керівництва (лідерства)», «стилі життя» (поведінки, спілкування, активності, саморегуляції) [31].

О.В.Лібін, претендуючи на побудову єдиної концепції стилю людини, вибудовує стильові рівні ієрархічно: від переважно біологічно детермінованих до соціально обумовлених: 1) стиль життя; 2) стилі поведінки (стилі спілкування та міжособистісної взаємодії, мотиваційні та емоційні, стилі «совладання»); стилі діяльності (індивідуальні стилі, діяльності та керівництва); 3) когнітивні стилі, стилі мислення; 4) моторні і перцептивні стилі. У міру переходу з четвертого на перший рівень зростає вплив соціальних чинників у детермінації даних стилів і зменшується вплив біологічних.

Також з'являються роботи, присвячені дослідженню структури стилю, наприклад робота В.О.Толочека [33], де структура стилю визначається як сукупність стійких і рухомих його компонентів. Кожен з них має своє функціональне призначення: стійкий – зберігає адекватний спосіб урівноваження в будь-яких умовах, рухомий – забезпечує ситуативні реорганізації індивідуального стилю, які відповідають умовам, що змінюються. Розкриваючи індивідуальний стиль діяльності як психологічну систему, В.А.Толочек виділяє в ній три блоки: перший – «суб'єктивно зручні умови діяльності», які проявляються в усвідомлених і неусвідомлених елементах і направлені на адаптацію суб'єкта до діяльності; другий – «структура», який упорядковує конкретні предметні дії, що опосередковують взаємозв'язки між суб'єктами і суб'єктом та об'єктом; третій – «тип організації діяльності», що включає тактики, планування, прогнози, оцінки ситуацій і є характерним для найвищих ступенів майстерності.

Характеристика структури стилю, запропонована М.Р.Щукіним [36, 37], визначає стиль як цілісне утворення, що включає в себе індивідуальні особливості суб'єкта в системі внутрішніх умов; відображенні суб'єктом зовнішніх умов і вимог діяльнос-

ті; процесуальну і результативну сторону. Особливість даної концепції проявляється у тому, що взаємодія внутрішніх умов розглядається М.Р.Щукіним як визначальна в структурі стилю, яка характеризує саморегуляцію і забезпечує індивідуальну своєрідність інших складових стилю.

В системі внутрішніх умов поряд з властивостями рівнів, виділених В.С.Мерліноміснують інші: система індивідуальних властивостей організму (біохімічні; загальносоматичні; властивості нервової системи (нейродинамічні); система індивідуальних психічних властивостей (психодинамічні (властивості темпераменту); психічні властивості особистості); система соціально-психологічних індивідуальних властивостей (соціальні ролі у соціальній групі та колективі; соціальні ролі у соціально-історичних спільнотах (клас, народ) М.Р.Щукін додатково включає компоненти досвіду і особливостей інтелектуальної діяльності суб'єкта.

Б.Б.Косов, розглядаючи типологічні особливості стилю діяльності керівників, запропонував концепцію стилю діяльності і його структури, які включають характеристику декількох рівнів і форм. Перший рівень і основу стилю складають найбільш важливі «стильові перемінні особистості» (ціннісні орієнтації і установки, найбільш узагальнені уміння). Другий рівень пов'язаний з характеристикою основних форм прояву перемінних першого рівня. Форми характеризуються за допомогою трьох ознак: узагальнення (розрізняються індивідуальний і різні типові стилі: за ефективністю, стажем роботи, загальними умовами роботи і т.п.); об'єктивність (стилі, що відображаються у свідомості; стилі, реалізовані в діяльності); близькість до ідеалу (стилі ідеальні, дійсні). Третій рівень стильових моделей відображає співвідношення ознак другого рівня (що призводить до нових ознак: точність самоконтролю, оригінальність, рівень домагань та ін.) Четвертий рівень включає особливості усвідомлення керівником усіх трьох рівнів стилів діяльності інших людей (керівників, підлеглих, співробітників). Можливий і п'ятий рівень, що пов'язаний з усвідомленням керівником того, як його власний індивідуальний стиль сприймається і оцінюється іншими.

У вітчизняній психології поняття «стиль» розвивалося у рамках діяльнісного підходу, в якому даний феномен розглядався як інтегративний результат взаємодії вимог діяльності і індивідуальності людини.

Становлення та особливості стилів управління можна згрупувати за декількома напрямками. Перший з них – традиційний, це експериментування з трьома чи двома (демократичним

і авторитарним) стилями управління та дослідження стилю в рамках лідерства (Р.Блейк, Д.Мотоун, Ф.Фідлер). Другий – дослідження ефективних та неефективних стилів управлінської діяльності (А.Л.Журавльов, Є.П.Ільїн, К.Левін, М.Мескон та ін.)

Представники іншого підходу розглядають стиль управління як інтегральну характеристику взаємодії керівника з колективом і окремими виконавцями. Таке розуміння характерне для праць А.Л.Журавльова, В.Ф.Рубахіна [6], А.А.Русалінової [27], О.Л.Свенцицького [28].

Під стилем управління вони розуміють цілісну, відносно стійку сукупність індивідуально-типологічних особливостей керівника та систему методів, способів і прийомів його впливу на колектив з метою виконання управлінських функцій. Відповідно до такого розуміння психологічні властивості особистості керівника є не єдиними передумовами формування стилю управління, хоча їх важливість не заперечується. На стиль управління формуючий вплив здійснює система чинників. Автори виділяють такі: інституціональні чинники, характер виконуваних завдань, характеристики колективу, особистість керівника і ситуаційні чинники.

За Б.Б.Косовим стиль управління визначається, в основному, власними індивідуально-психологічними якостями керівника, співвідношенням його управлінських умінь та особливістю адаптації до посади керівника [11].

Г.А.Дмитренко, спираючись на те, що управління залишається певною мірою мистецтвом, визначає необхідність поєднання у керівників спеціальних індивідуальних здібностей, що мають генетичне коріння, і професійної компетенції (знання теорії управління і вміння застосувати її на практиці) [3,4].

І.П.Марченко [16], В.Б.Ольшанський [24] описали чинники, що впливають на формування стилю управління. До числа таких чинників вони відносять: тип організації; характер діяльності групи, організації; стабільність чи динамічність організації; особисті якості керівника; особисті якості підлеглих; структуру організації; особливості ситуації; навколишнє середовище.

Л.Е.Орбан-Лембрик під стилем розуміє систему принципів, норм, методів і прийомів впливу на підлеглих з метою ефективного здійснення управлінської діяльності та досягнення поставлених цілей [25].

А.І.Китов у своїй концепції виділив емпіричні одиниці практичної діяльності керівника. До них відносяться: наради, ділові зустрічі, телефонні переговори, робота з документами. У кожній емпіричній одиниці А.І.Китов визначив психологічні компонен-

ти трьох типів: пізнавальні, творчі й організаторські. Автор обґрунтував думку про те, що для різних керівників, колективів і ситуацій сполучення цих компонентів, які забезпечують найбільш успішну роботу, можуть бути різними. Цими сполученнями задаються різні типи управлінської діяльності, які можна розглядати як своєрідні типології стилів управління [8].

І ще один напрямок вивчення стилю управління – це включення такої змінної, як ситуація. Як підкреслює К.Арджирис [38], жоден стиль управління не є найефективнішим. Кожен з них, з відомою часткою імовірності, є ефективним за певної сукупності умов. Тому ефективними керівниками він вважає тих, хто здатний реалізувати багато стилів управління в залежності від вимог конкретної ситуації. Схожу точку зору висловлює О.Л.Свенцицький, який вважає, що керівник повинен вміло використовувати переваги кожного типу керівництва в залежності від особливостей ситуації [193].

Підсумовуючи розгляд теоретичних уявлень, необхідно висловити думку про важливість різних теоретичних підходів. Однак, при розробці професійного стилю юриста його необхідно прагматизувати на основі інтеграції емпіричного психологічного дослідження, досвіду фахівців з значним досвідом управління в юридичній сфері.

Висновки. Проаналізувавши теоретичні підходи до визначення поняття «стиль», ми бачимо, що існує велика кількість підходів до визначення суті та структури даного поняття. Деякі підходи доповнюють один одного, деякі виокремлюють в цьому понятті окремі елементи. Опрацьовані підходи будуть нами враховані під час розроблення концепції розвитку індивідуального стилю управління юриста з урахуванням специфіки його професійної діяльності. Цей фаховий стиль має сприяти ефективній діяльності юриста під час виконання різнопланових завдань, включати уміння переключатися з одного виду діяльності на інший, допомагати вирішувати заплутані та суспільно важливі завдання, діяти у ситуаціях небажання взаємодії конфліктуючих сторін, враховувати високу ступінь емоційної насиченості та напруги і сприяти забезпеченню належного рівня психологічного клімату в колективі. Тобто, побудова концепції розвитку індивідуального стилю юриста – це синтез різних підходів з включенням до індивідуального стилю управління юриста як індивідуально-психологічних особливостей, так і професійної компетентності, особливостей соціального середовища і, безперечно, уміння діяти залежно від вимог конкретної ситуації.

Сучасне теоретичне знання і психологічне розуміння стилів управління для вдосконалення стилів взаємодії юристів є значущим, але недостатнім. Проблема стилю управління юристів потребує поглибленого системного емпіричного психологічного дослідження внутрішньої структури і закономірностей виникнення різновидів стилів, а також динаміки змін стилів в ході окремих актів контактування. Дослідження і врахування потребує гендерний аспект стильових тенденцій особистості, а також вплив професійних стандартів і сутності юридичної діяльності на пріоритети ситуативного обрання стилю взаємодій.

Для побудови комплексної психологічної концепції розвитку індивідуального стилю юриста необхідна інтеграція сучасного теоретичного знання про особистісні та управлінські стилі з досвідом емпіричного вивчення специфіки особистісного стилю юристів, що виникає внаслідок впливу змісту, умов і особливостей професійної діяльності фахівців.

Вдосконалення і розвиток управлінських стилів юристів мають бути реалізовані як поглиблене ознайомлення з сучасним розумінням проблеми та сутності стилю управління, прагматично орієнтованою побудовою ідеальної моделі стилю управління юристів і, на цій основі, реалізації психологічних, педагогічних заходів і особистих дій з корекції власного стильового функціонування.

Список використаних джерел

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер. – М., 1993.
2. Горянина В.А. Психологические предпосылки непродуктивности стиля межличностного взаимодействия / В.А. Горянина // Психол. журнал, 1997. – Т. 18. – №6. – С. 73-83.
3. Дмитренко Г.А. Механизм мотивации высокопроизводительного труда в рамках системного управления трудовым коллективом / Г.А. Дмитренко. – К.: Знание, 1991. – 148 с.
4. Дмитренко Г.А. Стратегічний менеджмент: цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу. Навчальний посібник / Г.А. Дмитренко. – К.: ІЗМН, 1996. – 184 с.
5. Дорфман Л.Я. Индивидуальный эмоциональный стиль / Л.Я. Дорфман // Вопросы психологии. – 1989. – №5. – С. 88-95.
6. Журавлев А.Л. Индивидуальный стиль руководства производственным коллективом / А.Л. Журавлев, В.Ф. Рубахин, В.Г. Шорин. – М.: Экономика, 1976. – 168 с.

7. Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 701 с. – (Серия «Мастера психологии»).
8. Китов А.И. Психология хозяйственного управления / А.И. Китов. – М.: Профиздат, 1984. – 248 с.
9. Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности / Е.А. Климов// Психология индивидуальных различий. Тексты / Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В.Я.Романова. М.: Изд-во МГУ, 1982. С. 74-77.
10. Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы / Е.А.Климов. – Казань, 1969. – 278 с.
11. Косов Б.Б. Типологические особенности стиля деятельности руководителя разной эффективности /Б.Б. Косов // Вопросы психологии. – 1983. – №5. – С.126-130.
12. Либин А.В. Единая концепция стиля человека: метафора или реальность? / А.В. Либин// Стиль человека: психологический анализ / Под.ред А.В. Либина. – М.: Смысл, 1998. – С. 109-124.
13. Либина Е.В. Изучение стилей совладания с жизненными кризисами и сложными ситуациями / Е.В. Либина// Мир индивидуальности. – Смоленск, 1996.
14. Ломов Б.Ф. Межличностное общение: Невербальная коммуникация. Мужские и женские стили общения. Манипуляции в межличностном общении. Аксиомы межличностной коммуникации. Речь в межличностном общении /сост. и общ. ред. Н.В.Казариновсой, В.М.Погольшл. – СПб.: Питер, 2001. – 512 с.
15. Ломов Б.Ф. Проблема общения в психологии/Б.Ф. Ломов // Проблема общения в психологии. – М.: Наука, 1981. – С. 3-21.
16. Марченко И.П. Какой руководитель нам нужен / И.П. Марченко. – М.: Экономика, 1993. – 175 с.
17. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности / В.С. Мерлин. – М.: Педагогика, 1986. – 256 с.
18. Мерлин В.С. Проблемы интегрального исследования индивидуальности человека / В.С. Мерлин// Психологический журнал – 1980. – Т.1 – № 1. – С 58-71.
19. Мерлин В.С. Типологически обусловленные особенности в труде и производственном обучении ткачих / В.С. Мерлин// Проблемы психологии личности и психологии труда / Под ред. В.С.Мерлина. – Пермь, 1960. – С. 5-57.

20. Моросанова В.И. Индивидуальный стиль саморегуляции / В.И. Моросанова. – М.: Наука, 1998.
21. Обозов Н.Н. О трехкомпонентной структуре межличностного взаимодействия / Н.Н. Обозов // Психология межличностного познания / Под ред. А.А.Бодалева. – М.: Наука, 1981. – С. 80-92.
22. Обозов Н.Н. Межличностные отношения / Н.Н. Обозов. – Л.: ЛГУ, 1979. – 171 с.
23. Олпорт Г. Становление личности. Избранные труды под общей редакцией Л.А.Леонтьева. – Москва: Смысл, 2002.
24. Ольшанский В.Б. Социальная психология / В.Б. Ольшанский. – М.: Просвещение, 1995. – 295 с.
25. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
26. Пронников В.А. Управление персоналом в Японии / В.А. Пронников, И.Д. Ладанов. – М.: Наука, 1989. – 128 с.
27. Русалинова А.А. Некоторые характеристики руководителя как субъекта управления трудовым коллективом / А.А. Русалинова // Трудовой коллектив как субъект и объект управления. – Л., 1980. – 113 с.
28. Свенцицкий А.Л. Социальная психология управления / А.Л. Свенцицкий. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1986. – 176 с.
29. Стиль работы и образ жизни руководителей: Анализ, проблемы, рекомендации. – М.: Экономика, 1985. – 280 с.
30. Тлумачний словник російської мови за ред. С.І.Ожегова. – [Електр. ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.ozhegov.org>.
31. Толочек В.А. Исследование индивидуального стиля деятельности / В.А. Толочек // Вопросы психологии. – № 3, 1991. – С. 53-62.
32. Толочек В.А. Индивидуальный стиль деятельности / В.А. Толочек // Вопросы психологии. – 1991. – № 3. – С.52-53.
33. Толочек В.А. Стили деятельности. Модель стилей с изменчивыми условиями деятельности / В.А. Толочек. – М., 1992. – 77 с.
34. Холодная М.А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. 2-е изд. / М.А. Холодная. – СПб.: Питер, 2004. – 384 с.
35. Щукин М.Р. Проблемы индивидуального стиля деятельности в научной школе В.С.Мерлина / М.Р. Щукин // Вестник ПГПУ. Сер.1. Психология. 1998. №1. С.18-28.
36. Щукин М.Р. Структура индивидуального стиля деятельности и условия ее формирования. Автореферат диссертации докт. псих. наук / М.Р. Щукин. – Новосибирск, 1994. – 40 с.

37. Щукин М.Р. Индивидуальный стиль и интегральная индивидуальность: проблемы и подходы / М.Р. Щукин// Психол. журн. 1995. – т. 16. – №2. – С. 103-113.
38. Arguris C. Interpersonal competence and organizational effectiveness *Homtwijd.* – 1962. – p. 111

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Adler A. *Praktika i teorija individual'noj psihologii* / A. Adler. – М., 1993.
2. Gorjanina V.A. *Psihologicheskie predposylki neproduktivnosti stilja mezhlichnostnogo vzaimodejstvija* / V.A. Gorjanina// *Psihol. zhurnal*, 1997. – Т. 18. №6. – S. 73-83.
3. Dmitrenko G.A. *Mehanizm motivacii vysokoproizvoditel'nogo truda v ramkah sistemnogo upravlenija trudovym kollektivom*/ G.A. Dmitrenko. – К.: Znanie, 1991. – 148 s.
4. Dmytrenko G.A. *Strategichnyj menedzhment: cil'ove upravlinnja osvitoju na osnovi kvalimetrychnogo pidhodu: Navchal'nyj posibnyk* / G.A. Dmitrenko. – К.: IZMN, 1996. – 184 s.
5. Dorfman L.Ja. *Individual'nyj jemocional'nyj stil'* / L.Ja. Dorfman // *Voprosy psihologii*, 1989. – №5. – S. 88-95.
6. Zhuravlev A.L. *Individual'nyj stil' rukovodstva proizvodstvennym kollektivom*/ A.L. Zhuravlev, V.F. Rubahin, V.G. Shorin. – М.: Jekonomika, 1976. – 168 s.
7. Il'in E.P. *Psihologija individual'nyh razlichij* / E.P. Il'in. – SPb.: Piter, 2004. – 701 s. – (Serija «mastera psihologii»).
8. Kitov A.I. *Psihologija hozjajstvennogo upravlenija* / A.I. Kitov. – М.: Profizdat, 1984. – 248 s.
9. Klimov E.A. *Individual'nyj stil' dejatel'nosti* / E.A. Klimov// *Psihologija individual'nyh razlichij. Teksty* / Pod red. Ju.B. Gippenrejter, V.Ja. Romanova. М.: Izd-vo MGU, 1982. S. 74-77.
10. Klimov E.A. *Individual'nyj stil' dejatel'nosti v zavisimosti ot tipologicheskikh svojstv nervnoj sistemy* / E.A. Klimov. – Kazan', 1969. – 278 s.
11. Kosov B.B. *Tipologicheskie osobennosti stilja dejatel'nosti rukovoditelja raznoj jeffektivnosti* / B.B. Kosov// *Voprosy psihologii*. 1983. – №5. – S. 126-130.
12. Libin A.V. *Edinaja koncepcija stilja cheloveka: metafora ili real'nost'?* / A.V. Libin// *Stil' cheloveka: psihologicheskij analiz* / Pod.red A.V.Libina. – М.: Smysl, 1998. – S. 109-124.
13. Libina E.V. *Izuchenie stilej sovladanija s zhiznennymi krizisami i slozhnymi situacijami* / E.V. Libina// *Mir individual'nosti.* – Smolensk, 1996.

14. Lomov B.F. Mezhlichnostnoe obshhenie: Neverbal'naja komunikacija. Muzhskie i zhenskie stili obshhenija. Manipuljacija v mezhlichnostnom obshhenii. Aksiomy mezhlichnostnoj kommunikacii. Rech' v mezhlichnostnom obshhenii /sost. i obshh. red. N. V. Kazarinovsj, V, M. Pogol'shl, – SPb.; Piter, 2001. – 512 s.
15. Lomov B.F. Problema obshhenija v psihologii / B.F. Lomov// Problema obshhenija v psihologii. – M.: Nauka, 1981. – S. 3 – 21.
16. Marchenko I.P. Kakoj rukovoditel' nam nuzhen / I.P. Marchenko. – M.: Jekonomika, 1993. – 175 s.
17. Merlin V.S. Oчерk integral'nogo issledovanija individual'nosti / V.S. Merlin. – M.: Pedagogika, 1986. – 256 s.
18. Merlin V.S. Problemy integral'nogo issledovanija individual'nosti cheloveka / V.S. Merlin// Psihologicheskij zhurnal – 1980 – T. 1 – № 1 – S 58-71.
19. Merlin V.S. Tipologicheski obuslovlennye osobennosti v trude i proizvodstvennom obuchenii tkachih / V.S. Merlin// Problemy psihologii lichnosti i psihologii truda / Pod red. V. S. Merlina. Perm', 1960. S. 5-57.
20. Morosanova V.I. Individual'nyj stil' samoreguljaci / V.I. Morosanova. – M.: Nauka, 1998.
21. Obozov N.N. O trehkomponentnoj strukture mezhlichnostnogo vzaimodejstvija / N.N. Obozov // Psihologija mezhlichnostnogo poznaniya / Pod red. A.A.Bodaleva. – M.: Nauka, 1981. – S. 80-92.
22. Obozov N.N. Mezhlichnostnye otnoshenija/ N.N. Obozov. – L.: LGU, 1979. – 171 s.
23. Olport G. Stanovlenie lichnosti. Izbrannye trudy pod obshej redakciej L.A.Leont'eva, Moskva: Smysl 2002.
24. Ol'shanskij V.B. Social'naja psihologija. – M.: Prosveshhenie, 1995. – 295 s.
25. Orban-Lembryk L.E. Psihologija upravlinnja: Posibnyk. – K.: Akademvydav, 2003. – 568 s.
26. Pronnikov V.A. Upravlenie personalom v Japonii / V.A. Pronnikov, I.D. Ladanov. – M.: Nauka, 1989. – 128 s.
27. Rusalina A.A. Nekotorye harakteristiki rukovoditelja kak sub#ekta upravlenija trudovym kollektivom / A.A. Rusalina// Trudovoj kollektiv kak sub#ekt i ob#ekt upravlenija. – L., 1980. – 113 s.
28. Svencickij A.L. Social'naja psihologija upravlenija. – L.: Izd-vo LGU, 1986. – 176 s.

29. Stil' roboty i obraz zhizni rukovoditelej: Analiz, problemy, rekomendacii. – M.: Jekonomika, 1985. – 280 s.
30. Tolkovij slovník rosijs'koï movi S.I.Ozhegova. Internet resurs // <http://www.ozhegov.org>.
31. Toloček V.A. Issledovanie individual'nogo stilja dejatel'nosti / Voprosy psihologii. – № 3, 1991. – S. 53-62.
32. Toloček V.A. Individual'nyj stil' dejatel'nosti // Voprosy psihologii. – 1991. – № 3. – S.53-52
33. Toloček V.A. Stili dejatel'nosti. Model' stilej s izmenchivymi uslovijami dejatel'nosti. M., 1992. 77s.
34. Holodnaja M.A. Kognitivnye stili. O prirode individual'nogo uma. 2-e izd. – SPb.: Piter, 2004. – 384.
35. Shhukin M.R. Problemy individual'nogo stilja detel'nosti v nauchnoj shkole V.S.Merlina / M.R. Shhukin// Vestnik PGPU. Ser.1. Psihologija. – 1998. – №1. – S.18-28.
36. Shhukin M.R. Struktura individual'nogo stilja dejatel'nosti i uslovija ee formirovanija. Avtoreferat dissertacii dokt. psih. nauk. Novosibirsk, 1994. – 40 s.
37. Shhukin M.R. Individual'nyj stil' i integral'naja individual'nost': problemy i podhody/ M.R. Shhukin//Psihol. zhurn. – 1995. – t. 16. – №2. – S. 103-113.
38. Arguris C. Interpersonal competence and organizational effectiveness Homtwijd. – 1962. – 111p.

I.A.Kostiuchenko. The problem of style in foreign and national psychological literature. An analysis of the formation and development of the concept “style” and its importance for the development of the individual management lawyer’s style, which is based on the theoretical analysis of the psychological literature is represented.

An approach to the construction of the psychological concept of the individual lawyer’s style development, which is based on the integration of current knowledge about the personality and management style, is proposed.

An approach to the improving the professional style of interaction and control of lawyers, which is based on their familiarization with the modern understanding of the style problem, building of the ideal model of lawyer’s style management and, on this basis, the correction of their own management style by the professional, is proposed.

Key words: style, individual style, management style, theoretical approaches, individual lawyer’s style, professional style, formation of management style, development of the lawyer’s style.

Отримано: 7.09.2013 р.